

1776, 6

16

DISSERTATIO
INAUGVRALIS IVRIDICA

DE

VALORE MONETAE
MERCATORVM AVCTORITATE
MVTATO.

QVAM

AVSPICIIIS REGIIS

CONSENTIENTE

INCLYTO ICTORVM ORDINE

DIE XX FEBR. c1010cclxxvi.

PRO

OBTINENDO DOCTORIS GRADV

DEFENDET

THEODORVS OLBERS

BREMENSIS

GOETTINGAE

LITTERIS JOANN. CHRISTIAN. DIETERICH ✓

ACADEM. TYPOGR.

591

391

P. Bald...

DISSERTATIO
SINCEGNALE IURIDICA
DE
VALORE MONETAR
MERCATORVM AVCTORITATE
AVTATO

AVSPICIS REGIIS

INSTITVTI RATORVM ORLINS

DIS XXIIII OCTOBRIS

ORLINS DOCTORIS GRADU

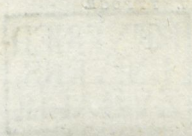
AVTAVT

THEODORVS OLFERS

AVTAVT

AVTAVT AVTAVT AVTAVT

AVTAVT AVTAVT

SPLENDIDISSIMO SENATVI

S. R. I.

LIBERAE ATQVE INCLYTAE

REIPUBLICAE BREMENSIS

VIRIS

PERILLVSTRI BV S MAGNIFICIS CONSVLTISSIMIS
PRVDENTISSIMIS GRAVISSIMISQVE

DOMINIS

CONSVLIBVS

SYNDICIS

AC

SENATORIBVS

PATRIAE PATRIBVS

SALVTIS AC LIBERTATIS PVBLICAE
PROPVGNATORIBVS VIGILANTISSIMIS

FAVTORIBVS SVIS ATQVE PATRONIS
INDVLGENTISSIMIS

HAS QVALESCVNQVE LABORVM
PRIMITIAS

DEVOTA MENTE

OFFERT
THEODORVS OLBERS

CONSPECTVS

INTROITVS praefationis loco monetae originem et vtilitatem demonstrat.

CAP. I. De re numaria in genere praesertim in Germania nostra.

I. IN GENERE de re monetaria.

a) Vocis numi et pecuniae etymologia. §. I.

b) **PRETIVM** eius propter praeslantiam **EMINENS** §. II.

c) **Damna** ex mutatione et depravatione metuenda. §. III.

II.

II. IN SPECIE de iuribus circa rem monetariam obtinentibus.

A. IUS ROMANVM.

- 1) Leges Romanae circa rem monetariam latae. §. IV.
- 2) Cura monetae olim priuatis commissa. §. V.
- 3) Postea publica auctoritate ponderatores constituti. §. VI.

B. IUS GERMANICVM.

I) *Antiquum.*

- a) Historia deprauatorum monetae in Germania generatim. §. VII.
- b) Ratio deprauationis. §. VIII.
- c) Custodia rei monetariae priuatis olim commissa. §. IX.

II) *Nouum.*

- a) Cura publica rei monetariae nouiter introducta. §. X.
- b) Perturbationes tamen tolli non potuerunt. §. XI.
- c) Idemque legibus nouissimis frustra tentatum. §. XII.

CAP. II. De Iure Mercatorum circa mutationem valoris Monetae.

I. DE OCCASIONE Mercatorum sibi prospiciendi. §. XIII.

II. DE MODO.

a) Augent pretia mercium. §. XIV.

b) in numis permutandis aequalitatem exigunt. §. XV.

1) interueniente pretio expresse determinato. §. XVI.

2) tacite per usum. §. XVII.

III. DE FVNDAMENTO iuris mercatorum.

A.) Quoad rempublicam.

1) Mercatorum iudicium tamquam artis peritorum est certissimum. §. XVIII.

2) Commercium eorum externum libertate naturali praeditum est. §. XIX.

3) Princeps enim exteris legem dicere nequit. §. XX.

4) Inde fluit conceptus libertatis commerciorum. §. XXI.

5) In iisque duplex et diuersa monetae aestimatio. §. XXII.

Rationes huius diuersitatis sunt

a) Comunes aliis rebus. §. XXIII.

b) Pecuniae propriae. §. XXIV.

B.) Quoad priuatos. §. XXV.

IV.

IV. DE REMEDIIS auertendi damna, quæ ex valore ita mutato, in
republicam redundant:

A. *Spuriis.*

- 1) Dissolutio commercii. §. XXVI.
- 2) Prohibita monetae exportatio §. XXVII.

B. *Veris.*

Emendatio monetae, et auctio commercii actiui. §. XXVIII.

C. *Cura Senatus Bremensis circa rem monetariam.* §. XXIX.

DISSERTATIO INAUGVRALIS IVRIDICA

DE

VALORE MONETAE AVCTORITATE
MERCATORVM MVTATO.

INTROITVS.

Effecit mutua hominum indigentia, vt, non diu solo nexu originario contenti, quem inter omnes homines natura introduxit, mox in arctiores societates coirent, commerciaque colerent. In iis autem primo eorum tempore, cum nemo alteri rem suam dare teneretur, omnia inde pendebant, quod quis egeret re alterius, eaque potissimum, qua alter sine suo incommodo carere poterat: et quod alter vicissim, aliam quandam rem superfluam haberet, quae alteri praestare posset vtilitatem. Quum vero haud raro contingeret, vt, quod vnus habe-

A

ret,

ret, alter haud desideret, vel quod vnus non haberet, quod alter desiderabat; ideoque indigentiae mutuae subueniri haud possët: assumta denique est, quantitas quaedam physica rei cuiusdam determinata, ex qua illud metiri daretur. Et res ista, cuius definita quaedam quantitas physica sumitur pro mensura pretii obiectorum quorumuis aestimandorum, PECVNIA vocatur a). Optime hanc commerciorum constitutionem narrat PAVLVS Ictus b): origo, inquit, emendi vendendique a permutationibus coepit c). Olim enim non ita erat numus, neque aliud merx, aliud pretium vocabatur. Sed vnusquisque, secundum necessitatem temporum, ac rerum, vtilibus inutilia permutabat. Quando plerumque euenit, vt, quod alteri superest, alteri desit. Sed quia non semper, nec facile concurrebat, vt, cum tu haberes, quod ego desiderarem, inuicem haberem, quod tu accipere velles d), electa materia est,

a) conf. B. ACHENWALLII VIII. apud GROTIUM in I. B. et Ius Naturae §. 205. P. lib. II. cap. XII. §. XVII. Quod

b) in l. 1. pr. ff. de Contrah. Emt. in l. 2. ff. de Permutat. licet in numo videre est. Nam sicut ea, non eadem semper, nec enim alienis

c) Eam sine dubio ob causam permutationis et emtio vicinae dicuntur in l. 2. ff. de Permutat. licet multifariam differant. eadem semper, nec enim alienis rebus aeque semper opus est nobis; sic nec numus idem semper valet, sed mutatur, et cum prius plus valuerit, postea aut minus aut nihil

d) Similis huic est observatio MICHAELIS EPHESIAD QVINTVM NICOMACHIORVM cap. pretium: eoque, vt mensura aliarum,

est, cuius publica ac perpetua aestimatio difficultatibus permutationum aequalitate quantitatis subueniret. Eaque materia, forma publica percussa, usum dominiumque non tam ex substantia praebet, quam ex quantitate. Nec ultra merx utrumque, sed alterum pretium vocatur. Ex qua narratione facili negotio intelligitur, ipsam denique necessitatem invexisse numi usum, eoque vno hisce difficultatibus potuisse subueniri, quum is, non substantia, sed quantitate aestimetur, et recipiatur ab omnibus, ob pretium, quod publica auctoritate illi tributum est, et aequalitas, ac mutua inter res et pretium relatio, quae olim mere arbitraria erat, et ab usu, quem res vicissim praestandae praebant, pendeat, in numo et in quantitate facillime possit reperiri.

rum, quae comparantur, rerum uti
solemus. conf. quoque RVDOL.
PHI f. Resp. MONFEL Diff. de

origine et natura numi. Helmstad.

MDCLIX. I. M. K. S. I. C. O. V.

A 2

CA

CAPVT I.
DE
RE NVMARIA
IN GENERE
PRAESERTIM
IN GERMANIA NOSTRA.

§. I.

VOCIS NVMI ET PECVNIAE ETYMOLOGIA.

*N*umus vel numisma, obseruante B. AYRERO a), inde dicitur, quod valorem *ε φύσει, ἀλλὰ νόμῳ*, non natura, sed lege consequitur b), vel principum, quorum auctoritate cuditur, nominibusque effigiebusque signetur

a) in progr. de emendatione legali rei monetariae in Germania perturbatissimae.

b) Ita ARISTOTELES distinguit Ethic. ad NICOM. L. V. C. V, VII. et VIII. et lib. Pol. I. Ele-

ganter hic numum et legem comparat, et utriusque cognitionem ostendit. BROEVS in parallelis legis et numi ap. MEERMANN in Thef. Iur. ciuili et canonici. Tom. IV. p. 748. sqq.

tur c). Moneta vero a monetando, siue quod ciues subiectionis suae, siue quod de nostris temporibus futura secula, siue quod, ne qua fraus in metallo vel pondere fiat d), per fabricatores, siue quod nota inscripta, vel augusta, qua fulget imago, emtores venditoresque, vel potius quemcunque dantem accipientemque, et auctoris et valoris moneat; deque iusto pretio certiores reddat e). Pecuniae autem nomen, pecudi, cui surrogatus est numus, sine dubio debetur; notat enim OVIDIVS f) primo apud Romanos SERVIVM TVLIVM regem, aes, nota pecudis signasse, indeque pecuniam dictam esse. Antiquissimis enim temporibus, Romanos, vt et aliae gentes, permutatione, praecipue pecoris vsos esse, notat NIEVPORT g): et addit, verba emendi graece proprie hoc significare. Hinc non incommode pecunia signum permutationis rerum et mercium h) passim vocatur.

§. II.

PRETIVM EIVS PROPTER PRAESTANTIAM EMINENS.

Cum itaque moneta semel esset introducta, vt mensura sit aliarum rerum, in eo potissimum sese exferit
A 3 eius

c) ISIDOR. Origin. Lib. XVI. cap. XVII.

d) conf. GABR. BIEL de monetarum potestate et utilitate, in fronte collectionis tractatum variorum atque utilium de monetis earumque mutatione et falsitate.

e) TURNER Adversar. IV. 30. VOSSIVS in Etymologia, voce

moneta. BOEKER de Regalibus c. II. n. 224.

f) Faistorum V. v. 281.

g) in Antiquitt. Rom. Sect. VI. cap. III. §. I.

h) vid. MONTESQUIEU Esprit des lois. livre XXII. c. II. HUME Miscell. T. I. p. II.

eius praestantia, quod per se minime flectatur, sed aurum, argentum, aes, per se ferme tandem ubique et semper valeant; quo factum est, ut certa pecuniae quantitas, omnibus obiectis permutandis substitui posse iudicaretur. Hinc recte ARISTOTELES a), monetam, *unicum elementum siue instrumentum rerum communicandarum et permutandarum* dixit, id est, mensuram communem, ad quam omnia, etiam inter se dissimilia et disparia, in tanta rerum diuersarum ad vitae sustentationem necessariorum indigentia, quae haud dubie mater est omnis commercii b), aestimari, atque sibi inuicem exaequari possunt. Neminem igitur fore, credo, qui non cum PHIL. AVTHAEO c) facile assensum praebet IOANNI BODINO d) ita scribenti: *Mibi, firmissima quoque rerum publicarum munimenta contemplanti, rei numariae curatio non tantum utilis, sed etiam ciuitatibus tantopere necessaria videtur, ut sine ea, commode consistere non possint.* Et licet abusus numerorum, et sacra auri fames, haud raro miseros mortales ad infelices numerorum aceruos cumulandi conatus rapiat, ita, ut recte TACITVS e), *argentum et aurum, an propitii an irati Dii maioribus nostris negauerint*, dubitet: verus tamen eorum usus in commerciis hominum tantus est, ut nihil vnquam, ab ingenio hominum praestantius excogitatum videatur, et nihil vtilius. Vtilitatem, cum qua hoc institutum con-

iunctum

a) loc. cit. cap. V.

b) BOECLER diss. de mensura pretii. HENR. DE COCCEII in diss. de vero rerum pretio §. 2. 3 et 28. et in not. ad HVG. GROTIUM alleg. loco.

c) in Praef. AD MELCHIOR GOLDAST. catholicorum rei monetariae.

d) de Republica Lib. VI. cap. III. e) de moribus Germanorum cap. V.

7
iunctum est, non facilius quisquam intelliget, quam comparatis inter se commerciis, qualia ea ante inuentum numum esse oportuit, et qualia sunt ab eo tempore, quo institutum istud, pene communi omnium Gentium suffragio comprobatum est. Omnino igitur, PRETIUM, *quantitate pecuniae definitum*, iure meritoque EMINENS vocatur.

§. III.

DAMNA EX MUTATIONE ET DEPRAVATIONE METVENDA.

Quo maior est pecuniae necessitas atque utilitas, eo magis depravationi numerorum prospiciendum, cum ea res, incredibile adferat singulis ac vniuersis detrimentum: ac, non modo non corrumpi, sed ne mutari quidem potest sine incommodo ciuitatis, quoniam mutatio pretii et numismatum, census etiam, ac bonorum cuiuscunque dubitationem adfert. Quo fit, vt nemo, quantum in bonis habeat, decernere possit: incerta sunt pacta conuenta, quae versantur in societatibus, tutelis, mandatis, rebus emtis, venditis, conductis, locatis, quibus vitae societas continetur; incerti redditus, incerta vectigalia, tributa, denique poenae ipsae ac praemia, quae a legibus et iudicibus irrogantur, incerta sunt futura, postremo, aerarii opes, ac multa tum in publicis, tum in priuatis rebus rationibusque, dubia ac suspensa fore necesse est.

§. IV.

§. IV.

LEGES ROMANAE CIRCA REM MONETARIAM.

Quantacunque itaque vtilitas omnium, quam ex monetis percipere student, et possunt, oriatur, tanta ex eorundem deprauatione facile oritur laesio et iactura, quam historia omnium gentium, penes quos commercium floruit, et pecunia recepta est, docet. Varias iam apud Romanos fuisse falsariorum artes, circa monetam publicam, seuerae principum illorum temporum in adulteratores sanctiones, comprobant. Ita erant, qui monetas conflarent, id quod speciali Titulo *Codici Theodosiani* a) prohibetur: alii, separato ab aere argento, pretio iusto spoliabant, quod maiorinae potissimum pecuniae, id est, ex argento et aere conflatae, contigisse, obseruat IACOBVS GOTHOFREDVS b), qui et de ipsa detestabili hac arte fusius disserit. Alii, exteriori circulo abraso, iustum illi pondus detrahebant, quod facinus vivi comburii, vel alio capitali supplicio expiari iusserat CONSTANTINVS c), quemadmodum iam antea, libera adhuc republica, poenae legis Corneliae de falsis locus erat aduersus eos, qui monetas abraferant. d) Eadem seueritate, in Codice, quem IUSTINIANO debemus, in titulo de *falsa moneta*, animaduertitur in adulteratores monetarum; et falsam monetam fabricantibus, poena capitalis, una cum domus publicatione decernitur; quae poena etiam extenditur in ipsum dominum, delicti licet haud participem,

a) lib. IX. Tit. XXIII.

b) ad l. 6. C. Theodof. de falsa moneta T. III. p. 176. sqq.

c) l. 1. C. Theodof. si quis soli-

dos circa exter. circumcid.

d) l. 8. ff. ad l. Cornel. de falsis. Pauli Receptar. sentent. lib. V. Tit. XXV. §. 1.

cipem, si domui proximus fuerit, nec delictum denunciauerit, exceptis viduis et pupillis, quia aetas eorum et imbecillitas, quid videant, ignorat e). Tutores autem, cum attendere debeant, a poena ista haud sunt immunes, sed ex eorum bonis erogatur, quod pupillus praestare debuisset.

§. V.

CVRA MONETAE OLIM PRIVATIS COMMISSA.

Quandoquidem igitur maxime salutare adessent leges, acerbissimaeque in improbos monetarum adulteratores atque falsarios poenae, cura tamen, numos in commercio existentes examinandi, vnice relicta privatis videtur, idque de eorum probitate iudicium, praecipue sibi adrogabant ipsi argentarii et numularii, qui et praeceptis magistrorum et diuturna exercitatione, eam sibi dexteritatem in exploranda numorum bonitate adquisierant, vt, teste HEINECCIO a), eos non quisquam temere falleret, sed statim veluti ex tripode dicebant, probusue sit numus, an dubius, suspectusue? ponderisue legitimi an maligni, integer an adrosus, circumcisus vel strictus, obryzus an inquinatus vel subaeratus? Omnia enim haec, non modo oculis, pondere, lapide lydio, sed etiam tinnitu deprehendebant, probe attendentes.

Si qua subaerato mendosum tinnuit auro:
vti ait PERSIVS b), et pluribus probat MAR-
QVAR-

e) Tot. Tit. C. de falsa moneta
lib. IX. Tit. XXIV.

a) in Diss. de reductione mone-

tae ad iustum pretium §. XI.

b) Sat. V. v. 106.

QUARDVS FREHERVS *c*), quibus vnum illud elegantissimum ARIANI *d*) addi meretur. *Videtur*, inquit, *ut in numismate, quum ad nos pertinere videatur, et artem inuenerimus, et quot rebus argentarius ad eius explorationem utatur, ut visu, tactu, olfactu, auditu, denique proiecio denario sonitum obseruat, neque unico sonitu contentus, prae crebra attentione sit quodammodo musicus.* Hi omnes itaque, priuata auctoritate, et in suam potissimum rem hanc artem faciebant, ac proinde, si quando de numorum bonitate et pondere incideret controuersia, ad numularios ibatur, ceu et AFRICANVS noster obseruat *e*), et varia apud veteres exempla docent *f*). Eodem modo, cura inuestigandi delinquentes, contra leges de falsa moneta latas, magis priuatam quam publicam fuisse, ex dispositionibus in titulo Codicis de falsa moneta obuiis *g*), facile perspicitur.

§. VI.

POSTEA PVBLICA AVCTORITATE PONDERATORES CONSTITVTI.

Cum autem postea interesse videretur reipublicae, publica potius auctoritate has lites dirimi: primus IVLIANVS

c) Parerg. lib. I. cap. XIV. in Thefauro Iur. T. I. p. 880.

d) Diss. Epictet. lib. I. cap. XX.

e) in l. 39. ff. de solut. et liberat.

f) APVLEIVS lib. X. Metamorphos. p. 243. Elmenh. HIERONIMVS in Epistol. ad Ephes.

lib. III. c. IV. fol. 184.

g) vid. e. g. l. I. C. cit. tit. vbi ita CONSTANTINVS: *cuncti cognoscant, necessitatem sibi incumbere, huiusmodi homines inquirendi: ut INVESTIGATI tradantur iudici.*

LIANVS imperator *a)* per omnes ciuitates constitui iussit ZYGOSTATAS, qui pro sua fide atque industria, neque fallerent neque fallerentur, vti ad eorum arbitrium, et ad eorum fidem, si qua inter vendentem emptoremque in solidis exorta fuerit contentio, dirimere-
 tur *b)*. Ceterum ZYGOSTATAS istos vocabant etiam PONDERATORES, ad eosque pertinere videtur formula apud CASSIODORVM *c)*, qua alicui monetae cura committitur. Vnde titulus vtriusque Codicis, *de Ponderatoribus et auri inlatione*: ad quem multa interpretes, ad quos, aliis intentus, iam, ne acta agam, lectores delegare debeo.

§. VII.

HISTORIA DEPRAVATORVM MONETAE IN GERMANIA GENERATIM.

Ad nos quoque maioresque nostros peruenerunt falsarii, et Iudaei maxime, qui numos aureos circumcidunt, eoque rem redigunt, dignissima quouis supplicio solertia, vt ad pristinum, aureos non adnumerandi, sed adpendendi morem dudum redierimus. Nec eorum malitiam refrenare potuerunt saluberrimae leges, nec *Nemeseos Carolinae a)* sat grauis animaduersio; nec poena in eos statuta, qui scienter hoc delictum non denun-

a) in l. 2. C. Theodof. de Ponderatoribus.

b) Ita se habent verba cit. l. 2. quae, obseruante HEINECCIIO cit. loc. non integra exhibet IUSTI-

NIANVS in codice suo.

c) Var. lib. VII. Cap. XXXII.

a) vid. Art. CXI. ibique interpretes.

denunciauerint *b*). Sed haec omnia priuatorum flagitia, adhuc essent ferenda, modo non ipsi, ius monetandi exercentes, monetam corrumpent, deterioremque redderent: cuius rei tristissima passim exempla deprehendimus. Plena enim sunt, querelarum problematumque politicorum rem monetariam spectantium, acta publica, ad exemplum LONDORPII aliorumque. Frequentes consultationes percensuit FEVSTELIVS *c*) et nouissimas, qui omnium diligentiam in hoc argumento superauit HIRSCHIVS *d*) collegit. Historiam vero legum, ab antiquissimis inde temporibus, ad nostra vsque tempora circa rem monetariam latarum, B. AYRER *e*) exhibuit, legesque in primis imperii saluberrimas recensuit. Illae tamen omnes, eo rem haud perducere potuerunt, quo minus adhuc hodie verum sit effatum illud poetae sequioris aevi *f*);

Nostra moneta sonat cuprum, nil possidet auri
Argentique nihil, fucus et ipse color.

et adhuc hodie numus, vti de suo tempore narrat MONZAMBANVS *g*), tenuitatis suae verecundiam, ipso colore non obscure prae se ferre cernitur.

§. VIII.

b) Edictum Monet. d. a. 1559. §. 163.

c) in Diff. de iure monetandi deque nouissimis circa eius exercitium consultationibus in comitiis. Sect. II.

d) in *Teutschen Reichs-Münz-*

Archiv T. VI. et VII.

e) in citat. Prog. §. III. sqq. quib. add. HEINECCIUS cit. diff. §. XIII.

f) vid. B. AYRER c. I. §. VIII.

g) de statu imperii Germanici cap. VII. §. vlt.

§. VIII.

RATIO DEPRAVATIONIS.

Mifera praecipue in eo est Germaniae conditio, quod, quia eius territoria et reipublicae speciales ple-raeque, non adeo late patent, et tamen ius cudendi monetam, cum pluribus non modo imperii ordinibus^{a)}; sed et cum mediatis quibusdam, quas vocant, ciuitati-bus communicatum, fieri non possit, quin vicinorum ordinum monetae, saepius non minore numero expen-dantur quam domesticae, ac proinde aegre impediri queat, quo minus improbi et nequiores numi paullatim inundent Germaniam. Idque inter alia insignia incom-moda, maximo reipublicae detrimento est, ratione com-mercii, non solum cum peregrinis, qui speciale quasi studium, in dignoscendis diuersis prouinciarum numis collocare debent, sed etiam inter ipsos Germaniae mer-catores, cum nemo eorum pecunia in patria sua vsitata uti possit, si aliorum aliquid emere vult, nec pecuniam, quod certo loco debetur, eo loco, secundum illius lo-ci valorem sine suo damno accipere.

§. IX.

CVSTODIA REI MONETARIAE PRIVATIS OLIM
COMMISSA.

Quemadmodum apud Romanos, argentariis olim priuata quasi cura rei monetariae commissa, et postea demum

a) An iure superioritatis territo-
rialis, an speciali imperatoris con-
cessione? disquirat B. AYRER c. l.
§. VI. n. g.

demum Zygoſtatis et ponderatoribus publica auctoritate conſtitutis, id negotii datum erat, vt de probitate numorum iudicarent: ita et in Germania noſtra ſimile priuatum inſtitutum quondam obtinuiſſe reperimus. Paſſim enim in vrbibus celebrioribus floruiſſe corpus monetariorum, cui ius erat, non modo priuatis auſpicis cudendi monetas, verum etiam ab aliis cuſas examinandis, iisque iuſtum ſtatuendi pretium, HEINECCIUS a) obſeruat: cuius ipſiſſima verba addere liceat. Tales monetarios fuiſſe Argentorati, patet ex iure veteri Argentoratensium (*den alten Stadt-Articulu*) edito a SCHILTERO b), quod vir doctus ex aliis vetuſtis argumentis paſſim illuſtrat. Sed et alibi, veluti Francofurthi, Weiſſenburgi, Spirae, Wormatiae floruiſſe huiusmodi collegia, teſtes ſunt, HERZOGIVS c) et CHR. LEHMANNVS d) quorum poſterior ipſis produciis diplomatibus eo pertinentibus, Spirae corporatos, illos anno demum MCCCXLVII eo ſe iure abdicariſſe docet. Id vero et alibi paulatim factum eſſe, verosimile eſt, quum Coloniensibus monetariis, anno MCCLVIII hoc ius, cauſſa cognita ademiſſe CONRADVM Archiepiſcopum, argumento ſit, diploma apud LYNIGIVM e). Simile quid de Goſlariensibus conſtat. Exſtat enim diploma Fride-rici II anno MCCXIX. Id. lul. datum f), quo primo cauetur, vt nulla ſit in vrbe coniuratio, nec promiſſio, vel ſocietas, quae teutonice dicatur, Eyninge vel Gilde, niſi ſolum

- a) cit. Diff. §. XV. XIV, p. 277. ſqq.
 b) ad Jac. Koenigſh. Chron. p. 707. 813. 742. 856. e) Spicil. Archivi Imperii T. II. p. 343.
 c) Chron. Alfat. libr. VIII. cap. IV. et lib. X. cap. VII. f) vid. IOH. MICH. HEINECCIUS antiquit. Goſlar. lib. II. p. 218. ſqq.

lum MONETARIORVM ea de causa, VT CAVEANT DE
 FALSIS MONETIS: deinde, ne hi homines iure tam emi-
 nenti abuterentur, inserta est sanctio poenalis: si sub mone-
 tario falsi numi fuerint deprehensi, ubi eos alicui dat, si non
 poterit exhibere illum, qui eosdem numos sibi dederit, de fal-
 so conuicius esse iudicatur: quodsi gratiam apud iudicem in-
 venerit, auro, argento vel cupro, seu quocumque censu pot-
 erit, manum redimat, quod tamen non saepius, quam se-
 mel ei facere licebit. Quodsi falsarius semel manum redeme-
 rit, exlex vel infamis erit, quod vulgariter echtlos dicitur,
 ac si pro falso manum perdidisset. Et sic, concludit tan-
 dem, superioribus seculis, nondum fortassis excogitatis glif-
 centibusque tot fraudibus, tanti non visa res numaria, quam
 ad curam suam reuocaret vniuersum imperium, sed sufficere
 credita est, illa monetariorum, in praecipuis Germaniae vr-
 bibus, hujus rei satagentium solertia; quos adeo, tanquam
 oracula, adire oportuit eos, qui sibi consulere vellent g).

§. X.
 CVRA PVBLICA REI MONETARIAE NOVITER
 INTRODVCTA.

At demum animaduersum est maioris momenti
 esse rem numariam, eamque propius attingere rempu-
 blicam, quam vt eius cura, priuatis qua talibus possit
 demandari. Quum enim, circa rem numariam, duo
 poni necesse sit quasi fundamenta, quibus illa vniuersa
 nititur,

g) vid. Generatim de hisce nu-
 mulariis s. p. monetariis SCHMIDT
*Allgemeine Geschichte der Handlung
 und Schiffarth II. 13.* et BVESCH

in der Abhandl. von dem wahren
 Grunde des Wechsel-Rechts samt
 einem Beytrage zur Geschichte des-
 selben. Hamb. 1770.

nititur, primum, vt numus quilibet probus cedat in commercio, et loco omnium, id est pretium eminens sit: alterum, vt numus sit in potestate maiestatis ciuili, eaque omnia circa rem numariam constituat ac dirigat: neutrum sane obtineri posse docuit experientia, si priuatis tantum id negotium demandaretur. Hinc quamuis ius cudendi monetam, non omnibus imperii ordinibus commune sit, imo nec illis quidem proprium, sed plures etiam mediati, id ius, vel praescriptione vel priuilegio adquisiuerint: ipsius tamen monetae cura, et ius eandem ad iustum pretium reducendi, proprium esse coepit ordinibus imperii immediatis, ita tamen, vt pars quaedam huius potestatis ad singulos, pars ad circulos eorumque directores, pars ad imperatorem et imperium pertinent.

§. XI.

PERTVRBATIONES TAMEN TOLLI NON
POTVERVNT.

Iis tamen non obstantibus hodiernum ex vna parte maior esse coepit, quam olim erat, adulteratorum numorum copia atque malitia, maior est monetae corruptio. Superfunt praeterea maxima incommoda, quae commercia premunt, et quibus nulla cura legislationis mederi potuit. Damna exinde orta autem, non solis commerciantibus molesta sunt, sed integrae potius rei publicae; cum mercatores, in ipso commerciorum exercitio didicerint artem sibi consulendi, dampnique restitutionem ab emtoribus exigendi, vnde modo carius modo vilius pretium mercium, modo nouus ipsius monetae

netae valor oritur. De quo capite sequente plura pro-
viribus exponere studebo.

§. XII.

IDEMQVE LEGIBVS NOVISSIMIS FRVSTRA
TENTATVM.

Legibus quidem imperii huic malo mederi studue-
runt: sed sine effectu. Iam enim MAXIMILIANVS I.
imperator, disparitati monetarum, et abusibus ex par-
te statuum imperii monetas eudentium glifcentibus, obi-
cem ponere cupiens, in comitiis Wormatiensibus A.
c1000cxv a) coronam imperialem omnibus numis in
Germania cufis imprimi iussit, et Carolus V. omnes im-
perii ordines, hoc regali iure gaudentes, ad monetas
suas, aquila bicipiti adiecto imperatoris nomine ac ti-
tulo insigniendas, adstringere voluit, quod deinde FER-
DINANDVS I. expresse repetiit, variosque adeo numos,
posthabita ista sanctione in publicum emissos prohi-
buit b). Sed praeter comites et ciuitates imperii, ne-
mo fere reliquorum statuum, quippe qui grauiter inde
conquesti sunt c), eam obseruauit. Sancitum praeterea
est, vt quotannis, in singulis imperii circulis, conuen-
tus monetales habeantur d), monetarum valor secun-
dum praescriptam normam examinetur, atque ad ju-
stum

a) vid. DATT. de Pace publi-
ca cap. XXVI. §. 889.

b) KOEHLER *Münzgebräuche*
in Praef. tr. von dem *Teutschen*
Münzwesen.

c) vid. BVRGOLDENSIS ad

I. P. W. P. I. Diff. X. §. II. HIPPO-
LYTVS A LAPIDE de Rat. Stat.
imperii P. I. Cap. XIV. S. I.

d) WILDVOGEL f. Resp.
SCHIDLINVS de conuentibus
monetalibus Ien. 1707.

stum pretium reducatur e). Certus hinc quoque officinarum monetarum numerus determinatus, ad cauendas fraudes in clanculariis admitti solitas. Graues denique in transgressores legum imperii monetarum statutae poenae f): atque praeter reparationem damni per prauas monetas reipublicae illati, ad priuationem non solum iuris monetandi, sed etiam ad suspensionem a voto et sessione in comitiis extensae g); quae tamen omnia, ad impediendos illos abusus, non minus, quam ad alia rei monetariae incommoda remouenda, parum sufficientia fuerunt.

e) de qua HEINECCIUS cit. tandi.

Diff. tom. II. §. 1. g) Capitulat. Caesarea, Art. IX.

f) vid. art. CXI. C. C. C. STRYK §. 7.

Diff. de temeratoribus iuris mone-

CAPVT II.

DE

IVRE MERCATORVM

CIRCA

MVTATIONEM VALORIS MONETAE.

§. XIII.

DE OCCASIONE MERCATORVM SIBI PROSPICIENDI.

Quae superius in capite praecedenti, paullo plenius enarraui, haud exigui momenti incommoda, ex deprauato rei monetariae statu orta, directe redundant in mercatores; et quod pessimum, his malis nulla huc usque medela afferri potuit, sunt enim eiusmodi indolis, atque naturae, vt seuerae legis auctoritate non coerceri et compesci, multo minus in totum remoueri se patiantur. Mercatores, si in remotiores prouincias mercibus suas exportant, venduntque, aut exinde alias commercantur, ad ista negotia opus habent numis admodum varii valoris et formae. Formae autem monetarum, et qualitas interna, ex qua nempe earum valor in primis dependet, diuersae sunt in quouis regno, in qualibet, potissimum Germaniae, prouincia: hinc numis vsitatis in patria, non idem est valor in exteris regionibus, sed nunc maior, nunc minor, pro rerum con-

ditione. Pari ratione, vt differt internus valor numorum, differunt quoque pretia mercium. Quodsi enim emtoris numi deterioris conditionis sunt, eo maiori pretio soluere eas, quas acquirere cupit merces, et e contrario, suas, longe minori ac viliori pretio vendere cogitur. Insigne quod inde saepius percipiunt detrimentum mercatores, causa est, cur summa industria, maximoque studio damna sua refarcire conentur: qua ratione vero id fiat, deque variis modis atque remediis, huic scopo inferuentibus, sigillatim praecipua momenta in sequentibus exponere, animus est.

§. XIV.

DE MODO: a) AVGENDO PRETIA MERCIVM.

Primum horum remediorum, quo vtuntur mercatores ad damna sua compensanda, est: pro ratione valoris monetae fixi in eo loco, vbi merces vendunt, pretium nunc augent mercium, nunc diminuunt iterum. Quod igitur prius, ob numos scilicet deterioris notae, aut quod idem, ob maiores in emendo expensas atque sumtus de lucro suo amiserunt, hoc deniuo restituunt augendo in venditione, id quod tamquam residuum libertatis naturalis, in statu ciuili ipsis denegari nequit pretiis mercium. Arithmetices artis, et quas docet regularum computationis interni valoris numerorum peritissimus mercator (a), tali modo rem eo perducere potest, vt totius damni sui restitutionem ab emtoribus exigat

a) vid. BVESCH *Abhandlung in 8. kleinen Schriften von der Handlung N. III. I. Anhang.*
vom Agio bey den Giro Bancken:

exigat b), atque ita saluus ab omni detrimento lucri euadat.

At enim vero tunc omnis noxa ista in rempublicam, inque illas prouincias redundat, in quibus numi versantur peioris indolis deteriorisue notae, in comparatione cum iis, quos habet alia prouincia, ex qua merces huc afferri solent.

§. XV.

b) IN NUMIS PERMVTANDIS AEQUALITATEM EXIGENDO.

Alter quidam modus, quo detrimentum lucri mercatores auertere student, quod iisdem ex insigni diuersitate valoris monetae nascitur, et praecipuum illud remedium, quod adhibere solent, si ipsis non licet ubique locorum certo eodemque numorum genere vti, est permutatio, siue commutatio monetarum. In ista permutacione monetarum semper requiritur monente B. ESTORE a) summus rigor in conferuanda aequalitate b), ne

C 3

b) Pertinet huc, quod in tra-
ctatu A. MDXXX dudum sub Tit.
Gemeine Stimme von der Muenztz,
edito, seriae deliberationi propo-
situm fuit, verbis: Alle Waeren
werden gegeben wie man Muenztz
hat, man tauscht den Haendler
nicht, so erzeuget man auch sonst
mit der geringen Muenztz keine Bas-
seigkeit bey dem Haendler, denn giebt
man ihm geringe Muenztz, so giebt er
theuer, damit er seinem Schaden
wieder nachkomme, den er sich alle

Wege nach der natürlichen Würde-
rung der Muenztz, so sie des Sil-
bers halben hat, und nicht auf die
hinfaellige, so aus der Achtung
kommt, pflegt zu richten.

a) in Diss. de permisso et vetito
collybo, quem Agio vocant. Cap.
VII. §. XXVIII.

b) conf. H. GROTIUS de I. B.
et P. libr. II. cap. XII. §. VIII. CHRIST.
L. B. de WOLFF Ius naturae P.
V. C. I. §. V.

quis plus, aut minus vicissim recipiat, sed omnino tantum quantum dedit, fecitue. Arduum sane ac difficillimum, ne dicam plane impossibile negotium esse, quilibet mecum consentiet, in tam mira rerum varietate, in tanto dissensu de pretiis mercium aequae ac numerorum valore, ubique ac semper iustam illam strictamque consequi aequalitatem, qua hic opus est, ne alteruter exinde laedatur. Pretia rerum ad generalem quandam normam reuocare, certosque iis fixosque constituere fines ac limites, omnino est extra nostram potestatem; pendent ista vnice ab arbitrio et communi hominum opinione c). Eadem plane est ratio, in permutandis diuersis monetarum generibus. Pecuniae autem, cum alia pecunia diuersae tantum formae permutatio, vocari solet *collybus*, siue *cambium manuale*, *minutum*, *der Umsatz des Geldes* d). A Romanis vero, argenti venditio, itemque argenti distractio e) nominabatur.

§. XVI.

PRETIUM PROPTEREA VEL EXPRESSE
DETERMINATVR.

Vt in isto negotio, ab vtraque parte, in tota illa, quam inter se commutant, pecuniae summa, iusta vbiuis feruetur aequalitas et requisita proportio valoris, si nempe alter numos deterioris conditionis ideoque minoris

c) vid. HUGO GROTIUS C. I. §. XIV. B. ACHENWALL Ius Nat. §. 203.

d) LÜDER MENCKEN systema Iuris civilis libr. XVIII. Tit. V.

§. IX. DE WOLFF. C. I. §. III.

e) Arg. l. 27. C. de Pign. et Hypoth. l. 2. §. 2. C. de Confit. pecun. l. 12. §. 3. C. de Cohortal.

noris valoris, alteri tradit pro pecunia maioris valoris, prius inter se conueniunt de ratione compensandi detrimenti, quod alias ex commutatione numerum diuersae qualitatis et valoris enasceretur. Determinant nempe in quouis casu relationem diuersorum monetae generum, indeque summam debitam dependendam, pro eo, quod numi diuersa forma substituuntur seu cambientur, et ita, pretium, quod alteri deest, compensant per *collybum* quendam a), quem Italici *agio*, quasi dicas pecunia adiecta, Germanici *Aufgeld*, *Aufwechsel* vocant. Definiunt hoc, quod sit *lucellum*, quod datur, ob permutatos numos diuersi generis et qualitatis b), siue, pretium pro commutatione numerum debitum. Alio modo hoc exigitur per detractionem quandam, vbi id quod deest valori pecuniae acceptae detrahitur et retinetur, ab eo, qui aliam meliorem reddit pecuniam, ita vt pretium eius detrahendo definiatur, quod vocant *per disconto* c), eoque sensu optime conueniens est definitio, quam tradit MARQVARDVS d), quod sit, *deductio quaedam, quam*

a) Lepidum huius rei exemplum exhibet impressum sub Tit. *Kurzes und einfaches Münzgespräch zwischen einem Priester, Kaufmann, Münzmeister und Fuhrmann* a. 1676. editum: ubi mercator, Ministro illo, conuerenti, quod cum filio studiorum causa centum Thaleros in specie Argentorum mittere voluisset, XIV pro centum *collybi* instar dare debuerit, ita respondet: — *der Herr hat, da der Wechsel auf Species, Thaler gestellt, dem Kaufmann nicht zu viel*

bezahlt, indem er solche selbst so hoch bezahlen und einwechseln müssen.

b) Vid. GEORG. FRANZIVM in Comment. ad ff. libr. II. Tit. XII. n. 29. IOH. HEINR. BERGER in supplement. ad electa proc. executivi §. XVIII. et FLENDER in Diss. de re Monetaria Thef. VIII. n. 1.

c) vid. B. I. G. ESTOR cit. Diss. cap. XIX. §. CXXXVI.

d) de Iure Mercatorum libr. II. cap. XII. n. 21.

quam sibi cambsores RETINENT, vel ob mercedem suam, vel quia sua tantum intersit, pecuniam potius retinere, ob monetae varietatem.

§. XVII.

VEL TACITE, PER VSVM.

Hoc idem quoque incrementum summae, quandoque, quasi corollarium, vbi potissimum de diuersa monetarum relatione constat, citra conuentionem ex aequitate et indemnitate causa exigunt, atque praestant. Tali modo norma quaedam enascitur in determinando valore monetae; haec vero minime pro perpetua est habenda, sed tantummodo pro temporaria, cui limites suos conscribunt rerum conditiones variae, et hinc in infinitum mutari solet. Nulla scilicet re alia definitur atque constituitur valor monetae, nisi tacita quasi hominum conuentione, et is iterum mutatur, nunc augendo nunc diminuendo ^{a)}. Varium, et creberrimis mutationibus obnoxium huncce valoris siue pretii numerorum statum, eiusque fixas pro arbitrio normas, designat consueta inter Germanos appellatio, *der Geldcours*, quem ita recte definire licet: quod sit, *valor monetae mercatorum conuentione determinatus*: vel pretium aduentitium numi vulgare, quod cuidam numerum speciei, aliquo temporis momento a commercantibus statui solet.

§. XVIII.

^{a)} Indicant hoc Galli prouerbio, *Change et vent change souent*: et Germani, teste HERTIO de Paeroem. Iuris Germanici Libr. I. §.

XLIV. in Opuscul. Vol. I. p. 480. *Backenstreich und Kaenise sind ungleich*, conf. RICCARD traité general de commerce p. 105.

§. XVIII.

FVNDAMENTVM IVRIS MERCATORVM NITITVR
IN EO, QVOD SINT ARTIS PERITI

Cuilibet, etiam in rebus ac negotiis mercatorum minus versato, notissima est res, haec variabilis in valore suo pecuniae conditio, quae augendo nunc, nunc diminuendo, fit principalis causa et fundamentum huius mutationis. Determinatur scilicet augmentum et vicissim iterum diminutio pretii et rerum siue mercium, aequae pecuniae ipsius, non quidem affectu singulorum, sed ex propria rei natura atque indole, habito simul respectu qualitatum, temporis, loci, personarum, onerum et quae sunt alia similis conditionis; quae certe nullo pacto, nisi sola mediante hac taxatione mercatorum definiri queunt *a*). Et, licet vel maxime mercatoribus per se quidem non sit ea auctoritas, quae iisdem vim tribuat, pretium atque internum valorem pecuniae publicae pro lubitu augendi vel diminuendi; tamen hanc ipsam auctoritatem mediate consequuntur: eorum enim (vt vocantur) deputati, veluti collegium mercatorum rite ac legitime constitutum, determinant facta conuentione, pretium numerorum. Hinc, siue legis, siue consuetudinis vigore et auctoritate id faciant, perinde est, ac si lege publica id sancitum fuerit, et sane nullum hic video discrimen; quid enim aliud est lex, quam commune praeceptum virorum prudentum? Iam itaque extra omnem dubitationem positum esse credo, fundamentum iuris mercatorum valorem monetae de-

a) vid. MARQVARDVS de iure Mercatorum c. l. n. 37. et 38.

terminandi. Sed si stylus mercatorum, ne cum hac quidem taxa publica coincidit? saepe enim inter eos ex diverso bonitatis interioris gradu, raritate transitoria aut stabili numerorum, tamquam mercium homoginearum, pretium intenditur, tunc de alio fundamento indagando solliciti esse debemus, de quo iam latius differere, animus est. Sufficit hic, ex dictis iam satis patere, quod mercatores, tamquam artis periti, sint iudices competentes rei monetariae, isti enim de pecunia saepe longe aliter sentire solent quam alii, qui in numerata pecunia, non tam ad corpus, quam ad quantitatem *b)* respiciunt.

§. XIX.

COMMERCIVM EXTERNVM LIBERTATE NATVRALI PRAEDITVM EST.

Mercatorum ius, valorem monetae determinandi, vim suam potissimum habet in commerciis, quae *B. ESTOR a)* mutuas rerum inter duas pluresque commutationes, *HEINECCIUS* vero *b)*, rerum operarumque cum aliis communicationem definit, in quibus vi naturalis et perpetuae libertatis illorum, commerciantes diuersarum gentium, pro arbitrio pretia rerum secundum diuersitatem circumstantiarum determinant. Potest autem omne commercium, si ad certam rempublicam referatur, commode in *internum* et *externum* dividi.

b) L. 49. §. 1. D. de solut. et lib. l. 30. pr. l. 34. §. 4 et 5. D. de legat. I.

a) cit. diss. cap. XX. §. CXXX.

b) in diss. de iure principis circa commerciorum libertatem tuendam, §. II. in *Eiusd.* opuscul. T. III. Ex. XXX.

vidi. Illud et *domesticum* vocari solet, ac ciues id exercent, cum ciuibus; adeoque necessarium fere; hoc vero illis cum exteris intercedit. Commercium externum, duas iterum diuersas formas habet, alteram videlicet, qua nostra exportantur, alteram, qua inuehuntur peregrina. Quae mercium nostrarum exportatione absolvitur commercii forma, ea, *commercii sigillatim actiui*; quae vero in peregrinarum mercium inuectione consistit, *commercii passiu* nomine venit *c*). Commercium domesticum determinationi principis indistincte subest: externum autem plus libertatis habet, cum inter subditos diuersorum territoriorum exerceatur, quibus adeo vnus princeps legem absolute praescribere nequit. Id in eo potissimum sese exserit, quod, cum princeps, in suo territorio, monetae pretium hoc illudue tribuere possit, gentes aliae, cum quibus mercatura fit, non ad illud pretium respiciant, sed ad iustum pondus metallique probitatem *d*); in eoque, quum vi libertatis naturalis, inter eiusmodi commercantes obtinentis, ipsis liberum sit, an et quomodo res suas in alios transferre velint, aequalem praestationem mutuo exigant. Est hoc fundamentum illius regulae, quam mercatores *patri* vocant, Galli autem *e*) *le pair des monoyes*.

§. XX.

rum in utilitatem subditorum restringendi §. III.

d) vid. ESTOR. c. diff. cap. XX. §. CXXXI.

e) conf. ISAAC NEWTON des titres des monoyes etrangeres. MONTESQUIEU l'esprit des lois.

D 2

P. 298.

c) Ita has diuisiones ex diff. d'el. commercio d'el. Marchese GIROLAMO BELLONI Romae 1750. edita et verba a SHUMANNO Lips. 1752. 4. cap. I. §. 4. refert Perill. G. L. BOEHMER in diff. de iure principis libertatem commercio-

§. XX.

PRINCEPS ENIM EXTERIS LEGEM DICERE
NEQVIT.

Ex his iam facile potest intelligi, quid dicendum sit de quaestione, an non iniuste agant mercatores, si solidos publice adprobatos recusant? prohibitum hoc olim fuisse, docet Extractus ex lege Visigothorum *a)*, ubi id expresse prohibetur. Reuera enim non potest numus probus ac iustus, a subditis, sine principis iniuria repudiari, vel viliori pretio expendi *b)*: cum non fieri possit, quin in ipsum principem, vti monet P. V. FENDORF *c)* eiusque iura contemptui habere, commerciaque mirifice turbare *d)*, videatur, qui eius numos probos

p. 298. sqq. GOTTFR. CHRIST. BOHN *Wohlfahrner Kaufmann*. P. II. p. 321. GOTTFR. AVGVST. HOFMANN *Klugheit hauszuhalten* P. III. p. 427. Id olim maiores nostros fecisse, nec se forma decipi passos esse, sed numos probos argenteos, hosque iusto pondere et genuina materia excusos exegisse, testis est TACITVS in libro de Moribus Germanorum. cap. V. conf. RICCARD traité general de commerce p. 393.

a) libr. VII. Tit. VI. L. V. apud HIRSCH im teutschen Reichs-Münz-Archiv. T. I. nr. I.

b) conf. HEINECCIUS in diss. de reductione monetæ ad iustum pretium. §. XII.

c) in Iure Naturæ et Gent. libr. V. cap. I. §. XIV. conf. CONRING de re numaria in quavis republica recte constituta §. X. et XXXV. sqq.

d) Pertinet huc specialis constitutio, quæ Bremæ d. XIV. Novembr. 1710 cccxi. prodit, ubi ita disponitur: *Verordnet und befohlet ein Hochedler und Hochweiser Rath in Kraft dieses iedermänniglich. insonderheit den geschwornen Mækelern ernstlich, und bey des Herrn Camerarii scharfer Strafe, auch Verlust ihrer Bedienung, hinführo keinen Wechsel noch Contracten, als in devalvirten und nun angestzeten Valor der Münzsorten zu schließen.*

probos et iusti ponderis temere reiiicit, aut pro viliori pretio expendit, et in commercium deducit, cum ad principem spectet pretia rerum definire *e*). Etiam si per se vera esse haec omnia negari non possit, probe tamen tenendum est, hoc vnice locum habere, in respectu ad commercia interna atque domestica, ad commercia vero externa minime applicari posse. Quod enim principi tribuitur imperium, illi, non nisi intra territorium competit *f*). Quo iure igitur imperium principi extra limites territorii sui negatur, eodem etiam iure ipsi non potest non negari ius atque potestas, praecipendi extraneis, monetas suas pro eo pretio, quod ipsis tribuit, accipiendi. Licet potius eiusmodi extraneis personis, monetam aliarum gentium, vel rejicere vel viliori etiam pretio accipere, nisi pretium, et bonitati materiae, et quantitati rerum permutandarum, et aliorum numerorum proportioni respondeat, ita, vt non plus pretii viliori nec minus nobiliori materiae, quam par est, impositum sit *g*). Quemadmodum enim onerosae pactiones in genere, ita potissimum commercia mercatorum diuersarum Gentium inter se summam desiderant aequalitatem *h*).

§. XXI.

e) I. r. ff. de off. praef. Urban.

f) Vid. Perill. G. L. BOEHMER cit. diff. §. XIV.

g) L. CRAMER diff. de Monet.

ta §. X.

h) vid. HUGO GROTIUS in I. B. et P. libr. II. cap. XII. §. VIII.

§. XXI.

INDE FLVIT CONCEPTVS LIBERTATIS
COMMERCIORVM.

Quum itaque princeps, extraneis legem dicere nequeat, quanti pecuniam suam accipiant, leges quoque eius mercatoribus sui territorii cum aliis commerciantibus, non profunt in emendo, pari modo, iisdem in vendendo et pecuniam accipiendo praeiudicare non debent *a*). Et in eo, vera libertatis commerciorum ratio mihi posita videtur, quam iusto latius extendit HVGOGROTIVS *b*), et ad suos limites redegit Perill. G. L. BOEHMER *c*) et I. G. HEINECCIUS *d*): qui intra territorium, omnimodam quidem principis potestatem circa commercia, ex sat firmis argumentis defendunt, ultra illud autem, eam perperam extendi, demonstrant.

§. XXII.

IN IIS DVPLEX MONETAE AESTIMATIO.

Duplex, ex eo, quod extranei monetae valorem externum attendere haud soleant, pecuniae aestimatio in commercio externo oritur: *Primo* spectatur tamquam mensura, ad quam pretium rerum commutandarum
exi-

a) Notatu digna est observatio B. ACHENWALLII in der Staats-Klugheit nach Grundsätzen II. Th. VI. Hauptstück §. 19. ita scribentis. Seit der Erfindung der Wechsel ist die Oberste Gewalt weniger Meister ueber das Vermögen Ihrer Unterthanen.

b) in Tr. de Mari libero Cap. I. et de I. B. et P. libr. II. [cap. II. §. XIII. conf. quoque SCACCIAS c. I. §. XIV. fqq.

c) cit. diss. §. XIV. fqq.

d) in diss. de iure principis circa commerciorum libertatem tuendam. §. VI. fqq.

exigimus, ita tamen, vt ad ipsum numi, quo nundinamur valorem interiorem, hoc est, bonitatem materiae eiusque pretium vulgare, et pondus, quo constat, quodammodo attendamus: *Secundo* et quidem potissimum in hac doctrina, tamquam merx *a)*, quae quotidie cum simili merce commutatur, et nunc viliori nunc cariori pretio venit; cum hoc respectu aestimatio ex intrinseca bonitate fiat *b)*, et pro diuersitate materiae diuersa sit.

§. XXIII.

RATIONES SVNT, VEL OMNIBVS MERCIBVS COMMVNES.

Rationes istius diuersitatis in pretio monetae obviae, ex vna parte, communes sunt pecuniae cum aliis mercium generibus, ex altera vero parte, naturae rei monetariae propriae. In illis indagandis occupatus est VFFELMANNVS *a)*, in iisque principaliter refert raritatem et vtilitatem, quibus tamen non immerito adnumeratur indigentia *b)*, cum aliter raritas vix attendatur. Accedit porro, ipsa negotiationis ratio, quippe quae, non tantum pluribus paucioribusue impensis quas mercatores faciunt, sed et periculis atque laboribus, quos

a) Vid. B. ACHENWALL c. I. VII. Hauptstück §. 30. PESTEL in progr. de pretio permutationis numerorum Rintelii MDCCLVII.

b) vid. CARPZOV Part. II. Const. XXIII. n. 8. conf. SHLEVOGT l. Resp. PHENNIGK diff. de rei numariae mutatione et

augmento. Ien. CIJCCLXXXIX.

a) in diff. de mensura pretii rerum. §. XII. sqq.

b) HUGO GROTIUS de I. B. et P. libr. II. cap. XII. §. XIV. B. ACHENWALL c. I. VIII. Hauptstück. §. 28.

quos sustinent, constat. Perfectio praeterea rerum, et in pecunia, bonitas eius, facile pretio aliquid addere vel detrudere potest. His denique, temporis locique conditio non leue momentum solet adferre, ita enim, fieri videmus, vt diuersis anni temporibus, res aliter atque aliter aestimentur; eodem modo pecuniae valor crescit atque decrescit *c*). Quantum vero loci circumstantiae efficere possint, hoc vnicum potest testimonium sufficere, quod nempe diuersa, diuersis locis vectigalia pendantur, et facilius iterum aut difficilius alicubi res venales aduehantur vel auehantur: quae omnia, quum ad omnium mercium valorem effectum habeant, suo modo in pecunia locum inueniunt.

§. XXIV.

VEL PECVNIAE PROPRIAE.

Rationes aliae, quas vt proprias considerare possumus, efficiunt, vt in specienum, alii, aliis aestimabiliores habeantur. Recensum eorum exhibet laudatus PESTELA); qui primo huc refert ipsam legum monetarium ab anno inde MDLIX ad nostrum usque tempus latarum diuersitatem in constituenda numerum ratione, cuius causam repetendam censet a diminuta argenti, quod in officinis monetariis possit percuti copia *b*), et mutata ob id auri argenticque proportione. Secundo, quod legibus alia admittatur numerum argenteorum maiorum

c) Vocant hoc collybium arbitrium *das willkührliche Agio* vid. BVESCH c. l. et PESTEL diss. cit. p. 9. vid. si lubet §. XVII. (na)

a) Progr. cit. de pretio permu-

tationis numerum pag. 5. fqq.

b) Ratio ista latius persequitur in impresso citato sub Tit. *Kurzer und einfaltiger Munzgesprach*. vid. sup. §. XVI. (na)

(*Grober Silber-Münzen*), et minorum proportio. Quo fit, vt, si ne quidem ad commoditatem numerandi, adferuandi, aliorum transportandi aduertis animum, obiter tamen pretium, maiores illi pluris aestimantur c). Huic *tertio* subiungit, quod valor externus numorum argenteorum maiorum intendatur ex raritate; cum illi parcius, minutiores affluentius cudantur. Accedit *quarto*, quod mercatores cum exteris numi Germanici pretium intendunt; et quod hi, in proportione inter argentum, cui rarius pretium statuunt, et aurum, a nobis differant: quam ob causam, ingenti cum detrimento, cum exteris mercantur Germani, in primis, cum quaestuosa numulariorum sagacitate, numi argentei probi cupide emantur et exportentur. *Quinto* minime negligendum esse monet, malum, tentatis quibusue medelis huc vsque superius, vt numorum intra Germaniae fines percussorum, ingruat copia, seu ad trutinam monetariorum examinandi, pondere legitimo leuiores, seu admixta materia ob nimium aeris admixti deteriores, seu admixtis simul in pondere et materia lacunis peiores feriantur. *Sexto* denique huc refert, quod, cum non satis parce et prouide imperatores antiquitus dispensauerint monetandi priuilegia; Germani, non ea qua finitimi populi fruuntur felicitate, vt apud eos numi ubique cudantur vniiformes h. e. non tam eadem vbiuis forma percussi, quam praesertim ad eandem numerandi rationem attempa-

c) Conf. h. l. Anonymi (PRAVN)
Gründliche Nachricht vom Münz-
Wesen insgemein, insbesondere aber

von dem teutschen Münz-Wesen äl-
terer und neuerer Zeiten. Helmst.
1741.

E

ti, sed infinite discrepent: et sic hoc nomine pluris aestimentur illi, quibus, quocumque iter feceris, vbi-
cunque soluendum sit, absque iactura vbiuis mercari
et soluere licet.

§. XXV.

FVNDAMENTVM IVRIS MONETAE VALOREM
DETERMINANDI INTER PRIVATOS.

Inter ipsos priuatos denique iustitia huius aestima-
tionis facillime defenditur, cum pretia rerum tantope-
re variant, hinc etiam, pretium pecuniae augeri, et
numi, aliter quam taxatio publica constituit, expendi
possunt, quando pecunia non erogatur vt pecunia, sed
vti merx, v. c. quando aurifabro ad aliquid inde facien-
dum venditur; et potissimum si cum pecunia permuta-
tur, cum ibi non habeat certum et a lege determinatum
valorem. Nec praeterea iniquum est, si eiusmodi ho-
minibus, minutos argenteos et aureos numos, pro cam-
biis paratos habentibus, pro labore et industria aliquid
supra communem valorem relinquatur, modo non vsu-
raria inde fiat prauitas. Ipsi quoque ii, qui plus solue-
re tenentur, propter commoditatem, quae inde in eos
redundat, minime conqueri possunt, cum, minutam
pecuniam, ad quotidianum vsum opus habentes, eam
pro aurea, hanc vero, pro commoditate translationis
requerentes, pro minuta accipiant.

§. XXVI.

§. XXVI.

SPVRIVM REMEDIVM AVERTENDI DAMNA INDE
ORTA EST DISSOLVTIO COMMERCII.

Haec sunt circiter principalia capita, quibus iustitia huius taxationis mercatorum innititur. Et in eo, tanto magis excusationem merentur atque assensum, cum vix ipem concipere liceat, fore vnquam, vt omnes gentes commerciantes, de redigenda ad vniformitatem moneta, inter se conueniant. Effecit mercatorum solertia, vt, pro diuersa negotiationis ratione, per aduentitium pecuniae valorem, gentes, quarum commercium actiuum excedit passiuum, quaeque plus mercium alteris relinquere et aduehere possunt, quam ab iis accipiunt, quod vocant *die Handlungs - Balance haben*, peculiare lucrum ex pecunia ita secundum valorem internum aestimata capiant, nulla habita ratione, an peior an melior sit alterius gentis moneta. Idque damnum vix vllo modo potest auerti, nisi rupto in totum commercio. Potest quidem imperans, vi iuris territorialis, hoc simpliciter efficere *a)*, non tamen sine insigni reipublicae detrimento effici poterit. Nulla enim respublica, regioue, omnium rerum copia tam diues existit, quin alterius ope indigeat *b)*.

§. XXVII.

a) Perill. G.L. BOEHMER cit.
Diff. §. IX. HEINECCIUS cit.
Diff. §. XV.

b) vid. DAVID WENDLER Ius
Maiestatis circa monetas §. XVI.

§. XVII.

ET PROHIBITA MONETAE EXPORTATIO.

An prohibitionem exportandi monetas, vel etiam legali determinatione valoris monetae in commercio id effici possit? hoc loco quaerere, non alienum videtur. Tentatum fuit hoc in *Suecia a)*, sed frustra id factum notat celeb. a SONNENFELS *b)*. Ratio in aprico est; quamdiu enim vna gens altera carere nequit; adeoque commercia inter finitimos, vt intercedant, necesse est, cum per inuentionem mercium alienarum, respublicae inter se vna creditrix altera debitrice euadat, eiusmodi legibus vt parcat, nequaquam poterit obtineri; idque potissimum ratione valoris monetae ex libertate commercii, quam supra exposui, intelligitur.

§. XXVIII.

EMENDATIO MONETAE ET AVCTIO COMMERCII
ACTIVI PLVS EFFICIVNT.

Nec id damnum per emendationem aut mutationem monetae, vel ideo auertitur, quamdiu altera gens in commercio potior est, cum tanto maiorem mox capiat vtilitatem *a)*: licet negari nequeat, quodammodo meliorationem monetae facere ad lenienda mala in rem-
publi-

a) Speciali Edicto d. d. XXVI. Mart. MDCCXLV.

b) in der Staats-Wirthschaft C. XIII. §. 325. B. ACHENWALLI

l. c. VI. Hauptstück §. 45.

a) MARPERGER *Neu eröff. netes Handels-Gerichte* cap. XV. p. 239.

publicam redundantia *b*). Aequalis enim monetarum bonitas, in commercio mutuo, si numi omnibus placent, et ad mentem et opinionem adcommodatae sunt, eorum: quos interest commercium, illud admodum subleuare potest. Potissimum vero commendari mereatur, id, ut curam habeat princeps, quo eas domi habeat merces, quibus ad se exterorum attrahat monetam, cum ex sola ratione compensationis mutuorum debitorum, et ex aucto vnus alteriusue reipublicae statu cursus monetarum augeatur, pretium minuatur *c*). In his praeterea negligenda haud est attentio principis, ne merces exterorum quascunque admittat, qua impedire potest, quo minus praetextu mercium exoticarum pecunia ad Gentes exterarum deferatur *d*), et valor monetarum in damnum reipublicae suae augeatur minuaturue.

§. XXIX.

CVRA SENATVS BREMENSIS CIRCA REM
MONETARIAM.

Quantopere SENATVS BREMENSIS salutem reipublicae prospicere et damna ex deprauatione monetae oriunda auertere studuerit; probat mos, Bremae olim vsitatus, populum de monetis deterioris notae in Circulo Saxoniae inferioris et Westphalico cufis, certiorum reddendi, numosque ad iustum pretium reducendi, vel e commercio remouendi. Eandem non satis col-

b) vid. VFFELMANNI diff. de Mensura pretii rerum §. XXXII.
c) FORTBONNOIS Elemens de commerce Chap. VIII.

d) conf. BESOLDVS de acriario cap. IV. n. I. BACHENWALL l. c. VI. Hauptstück §. 42.

laudandam assiduamque curam docet series edictorum monetarum a): ab anno inde MDCXII vsque ad annum MDCCLXIV promulgatorum, quibus, numos deprauatos atque viliores a commercio interno et vrbe arcere, SENATVS AMPLISSIMVS studuit. Nequaquam vero mihi persuadere possum, iisdem saluberrimis constitutionibus intuitu libertatis commerciorum, aliquid mutari potuisse: licet in dubium vocari nequeat, maximum inde commercio interno redundasse commodum; et in commercia externa, bona reipublicae commercientis moneta, egregie subleuari.

a) Edict. d.d. 15. Aug. 1612	Edict. d.d. 7. Nov. 1717
— — 17. Mart. 1638	— — 25. Ian. 1718
— — 15. Nov. 1660	— — 3. Ian. 1727
— — 19. Sept. 1673	— — 16. Nov. 1735
— — 8. Mart. 1680	— — 28. Ian. 1739
— — 24. Febr. 1681	— — 21. Dec. 1758
— — 4. et 14. Nov. 1691	— — 16. Apr. 1759
— — 27. Febr. 1708	— — 25. Ian. 1764
— — 22. Iun. 1715	

THESES.

III

I.

*Lex, simpliciter quid prohibens, nec ullam poenam ad-
ficiens, actum nullum reddit.*

II.

Legum interpretatio priuatis perperam denegatur.

III.

*Doctor, minor XXV annis, beneficio R. I. I.
gaudet.*

IV.

*Duplici fundamento actio de receptis nautarum, cau-
ponum, et stabulariorum, nempe ex quasi contractu, et ex
quasi delicto, nititur.*

V.

*Actio de receptis ex quasi contractu probatione faci-
lior est ea, quae quasi ex delicto oritur.*

VI.

Ius Compascui stipularum, (quod teutonice Stop-
pel-Weide audit) est mutua seruitus,

VII.

Infames iure civili possunt esse procuratores.

VIII.

Transactio de adulterio non valet, maritumque in-
famem reddit.

II

IX.

Remissio vero gratuita ex parte laesi non obstat le-
gibus.

V

Actio de receptis ex quibus contractus proponitur facti
horum de ea, quae quibus ex dicitur oritur.

VI

Göttingen, Diss., 1775-76

ULB Halle

3

005 301 432

5b.

1776, 6

16

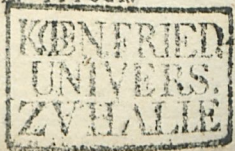
DISSERTATIO
INAUGVRALIS IVRIDICA
DE
VALORE MONETAE
MERCATORVM AVCTORITATE
MVTATO.

QVAM
AVSPICIIS REGIIS

CONSENTIENTE
INCLYTO ICTORVM ORDINE
DIE XX FEBR. MDCCCLXXVI.

PRO
OBTINENDO DOCTORIS GRADV
DEFENDET
THEODORVS OLBERS
BREMENSIS

GOETTINGAE
LITTERIS JOANN. CHRISTIAN. DIETERICH
ACADEM. TYPOGR.

391

P. Baldinger

